

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

მაია მესხი

სოლოლაკის სივრცით – მოცულობითი სტრუქტურის
არქიტექტურულ–მხატვრული ანალიზი, პრობლემები და პარადიგმები.

სადოქტორო პროგრამა - არქიტექტურათმცოდნეობა

შიფრი 1007

ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორის აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად წარდგენილი დისერტაციის

ა ვ ტ ო რ ე ფ ე რ ა ტ ი

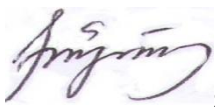
თბილისი

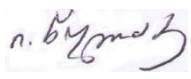
2019 წელი

სამუშაო შესრულებულია საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში
არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტი
არქიტექტურის საფუძვლების და თეორიის დეპარტამენტში.

ხელმძღვანელი: პროფესორი მაია ძიძიგური,
არქიტექტურის დოქტორი.

რეცენზენტები:

პროფესორი - ქეთევან ბერეკაშვილი,
ასოც. პროფესორი

პროფესორი - ირინე წულაძე,
არქიტექტურის დოქტორი

(საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის
ეროვნული სააგენტო)

დაცვა შედგა 2019 წლის 16 ივლისი, 12 საათზე,

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის,
ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტის სადისერტაციო
კოლეგიის სხდომაზე, კორპუსი 1, აუდიტორია № 405.

მისამართი: 0175, თბილისი, კოსტავას 77.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება სტუ-ის ბიბლიოთეკაში,

ხოლო ავტორეფერატისა - ფაკულტეტის ვებგვერდზე.

სადისერტაციო საბჭოს

მდივანი: დავით ბოსტანაშვილი,

სტუ-ს არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტი.
ასოცირებული პროფესორი, არქიტექტურის დოქტორი.

Architectural-feature analysis, problems and paradigms of Sololaki area's spatial -volumetric structure.

Introduction

In the following dissertation working the problematic issue is considered, which exists nowadays acutely in the historical areas of Tbilisi to keep its authenticity and also to engage with the modern city.

Researching object is the historical district of Sololaki, which represented the territory of the royal gardens in the feudal age, but since the 19th century it has been established as a living area of a large bourgeois. Since that time till today, many historical factors have influenced to the district's development and environmental planting. They used to leave their footprints on the district's architectural and feature sides with the positive or negative terms. Highly mastery level of the invited or even local architects, various European architectural pseudo- styles' establishment and its mixing to the local traditions, created an architectural and spatial environment, a characteristic feature of Tbilisi, which is still being kept and it represents this area's attractive charm.

According to the historical maps, archival materials and workings of Tbilisi researchers, the study of Sololaki urban development and environmental planting items are discussed successively, also street options are represented, streets classifications, stylistic and classification planning specifications are analyzed.

During these recent years in Sololaki, cause of the multiplication of the new constructions and self-identification of the populations, various scope of interventions have been carried out. So the issue of the area's historically established development has become actual according to the self- identification of the old precincts. Postmodern development of the "Pseudohistorical" style is also being analyzed, which designs monumental complex structures connected with the environment, their positive and negative influences on the spatial and architectural-feature values of the historical area.

We have conducted proportional analyze to educe the result, to clear up, how the modern buildings in this district have changed the mood roundabout. Special rough gross violations of the modern buildings in the district of Sololaki are not noticeable, but in the architectural and feature fields, these changes are rather noticeable.

The paradigms are discussed as well as in Tbilisi, in Sololaki's historical development, also according to the examples of abroad.

There is also acutely issue of the small recreational spaces in the district, of the necessary places for human communications and a large number of multifunctional green-lined squares. Landscape architecture is one of the main factors for the district esthetics, for its humanization, for architectural and feature value. In this working, this problem is analyzed by using a certain dose of urban researching methodology. The survey of the inhabitants was conducted to rank the existing problems.

Nowadays final conclusions are related to the current situation in the district and analyze the results of our researching works.

შესავალი

თბილისში ბოლო წლებში განხორციელებული სარეკონსტრუქციო სამუშაოებისა თუ მომრავლებული ახალმშენებლობების ფონზე, აქტუალური გახდა ისტორიულად ჩამოყალიბებული განაშენიანების დაცვისა და ქალაქში ინტეგრაციის საკითხი. ამ თვალსაზრისით საინტერესოდ მივიჩნით თბილისის ისტორიული უბნის, სოლოლაკის ანალიზი.

ნაშრომში განვიხილეთ საკვლევი ტერიტორიის ჩამოყალიბების ისტორია, ევროპული და ქართული არქიტექტურის ტრადიციების შერწყმის პროცესი, რომლის შედეგადაც ქართველ დიდებულთა ბაღების ტერიტორია XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში გადაიქცა შეძლებული ფენისთვის თბილისის ერთ-ერთ პრესტიჟულ საცხოვრებელ უბნად. გამოვკვეთეთ ამ უბნის დღევანდელი პრობლემები, რაც უკავშირდება თანამედროვე არქიტექტურული ტენდენციების შემოჭრის და გაბატონების პერსპექტივას. განვიხილეთ როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოური პარადიგმები და ამ უბანში არსებული გამწვანების პრობლემები.

ჩვენი ყურადღება სოლოლაკზე შევაჩერეთ რიგ მიზეზთა გამო:

1) სოლოლაკი პირველი უბანია თბილისში, რომელიც განხორციელდა წინასწარ გააზრებული გეგმის საფუძველზე და სადაც ურბანული ქსელი რეგულარულ ხასიათს ატარებს.

2) სოლოლაკი სათავეს იღებს თბილისის ცენტრალური მოედნიდან (თავისუფლების მოედანი).

3) სოლოლაკი ესაზღვრება შუასაუკუნეობრივი ბირთვის ნაწილს ქვემო კალას, სადაც ქუჩების ირეგულარული ქსელია შენარჩუნებული.

4) მიმდინარე საუკუნეში, თბილისის ისტორიულ უბნებში მრავალი მცირე თუ მსხვილი მასშტაბის ინტერვენცია განხორციელდა, რაც ხშირ შემთხვევაში არღვევს უბნების ისტორიულად ჩამოყალიბებულ არქიტექტურულ-მხატვრულ სახეს თუ სივრცით-მოცულობით სტრუქტურას. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოდ მივიჩნით სოლოლაკის

ანალიზი (ვიზუალური დათვალიერებით ჩარევები სხვადსხვა დოზით შეგვხვდა, რომელიც ანალიზს მოითხოვს).

5) დღესდღეობით მწვავეა ზოგადად ქალაქის უბნების სარეკრეაციო ზონების და გამწვანების საკითხი, რაც უბნის ესთეტიკასთან, გაჯანსაღებასთან და ჰუმანიზაციასთან უშუალო კავშირშია. ამ თვალსაზრისით მით უფრო საინტერესოა, სამეფო ბაღებით დაფარულ ტერიტორიაზე აღმოცენებული საცხოვრებელი უბნის ამჟამინდელი მდგომარეობა. ამდენად, კვლევაში გარკვეული დოზით განვიხილეთ და გავაანალიზეთ ლანდშაფტური არქიტექტურის დაცვის და განვითარების, ასევე გამწვანების აუცილებელი ნორმების არსებობის საკითხები.

თემის აქტუალურობა - ზოგადად, ისტორიული უბნების ესთეტიკის შენარჩუნების, იმავდროულად უბნის ჯენტრიფიკაციის, თანამედროვე ქალაქის „ცოცხალ ორგანიზმში“ მათი ინტეგრაციის პრობლემატური საკითხების გადაწყვეტის გზების ძიება არ კარგავს სიმწვავეს. თუკი ინვესტიცია გამოყენებული იქნება ამ უბნების გასაჯანსაღებლად, ის შეიძლება გრძელვადიან პერსპექტივაში ქალაქის და ინვესტორისთვის ბევრად უფრო მომგებიანი აღმოჩნდეს. ამისთვის აუცილებელია უბნის განაშენიანების კომპლექსური კვლევა და ანალიზი.

კვლევის მიზანია მოხდეს სოლოლაკის უბნის დღეს არსებული პრობლემების გამოვლენა არქიტექტურულ-მხატვრული და სოციოლოგიური (კვლევის ამოცანის ფარგლებში) ანალიზის საფუძველზე, დაისახოს პრობლემების გადაჭრის პერსპექტივები, განისაზღვროს პრიორიტეტები, რაც აისახება ნაშრომის დასკვნებში და რეკომენდაციებში. ამისთვის აუცილებელია შენობათა აღწერა-ანალიზი, საარქივო მასალების მოძიება და შედარება არსებულ შენობებთან, გამოვლინდეს ინტერვენციის მაგალითები და მოხდეს მათი კლასიფიცირება ჩარევის ხარისხის მიხედვით. გამოვლინდეს პრობლემები, რომლებიც არქიტექტურული ჩარევით გადაჭრას მოითხოვს.

მეცნიერული კვლევის ამოცანებია: სოლოლაკის უბნის ცალკეული ქუჩების მოცულობითი სტრუქტურის არქიტექტურულ-მხატვრული ანალიზი; დადგინდეს ქუჩების გაბარიტების შესაბამისობა როგორც ისტორიულ შენობებთან, ასევე თანამედროვე ნაგებობებთან მიმართებაში; განისაზღვროს ქუჩების კლასიფიკაცია დატვირთვის მიხედვით და ფუნქციის დომინირების მიხედვით. უბნის განაშენიანებისა და გამწვანების შესაბამისობა ახალშენებლობის დაგეგმვის შემთხვევაში ამ მაჩვენებლების გათვალისწინებით. ჩატარდეს უკვე განხორციელებული ინტერვენციის არქიტექტურულ-მხატვრული ანალიზი, დადებითი თუ უარყოფითი შედეგების გამოვლენა და დასკვნების ჩამოყალიბება სოლოლაკში ჩარევის დაშვების ხარისხის დასადგენად.

კვლევის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები: კვლევის მეთოდოლოგია მოიცავს ლიტერატურული და საარქივო წყაროების (შენობა-ნაგებობების პირვანდელი სახის დადგენის მიზნით) მოძიებას, შესწავლას, მათ შედარებით ანალიზს შესაბამის ადგილას დღეს არსებულ შენობა-ნაგებობებთან. ისტორიულ რუკებზე ობიექტების ადგილმდებარეობის იდენტიფიცირებას, არსებულ შენობათა ფოტოფიქსაციას, რეტროსპექტულ კვლევას, სოლოლაკის ქუჩების გაბარიტების დადგენას ინტერაქტიური რუკის მიხედვით, ინტერვენციის შემთხვევაში შენობათა ისტორიულ გარემოსთან შესაბამისობის ანალიზს მასშტაბის, სტილისტიკის, პროპორციების, ფერის და ფუნქციური შესაბამისობის თვალსაზრისით, კონსულტაციებს პროფესიონალებთან. ინტერვიუებს სოლოლაკის უბნის მაცხოვრებლებთან, უბანში მიმდინარე და დაგეგმილი რეკონსტრუქციის კონცეფციის ანალიზს, უცხოური პარადიგმების მოძიებას და იქ ისტორიულ უბნებში არსებული პრობლემების გადაწყვეტის მეთოდოლოგიის შესწავლას და შედარებას სოლოლაკის მაგალითთან. ნაშრომში გარკვეული დოზით გამოყენებულია ურბანული კვლევის მეთოდოლოგია, რაც დაკავშირებულია სოლოლაკის

ესთეტიკასთან, უბნის გაჯანსაღების და საზოგადოებრივი სივრცეების ზრდის პერსპექტივასთან.

საკვლევი ობიექტის ძირითადი სირთულე მდგომარეობს იმაში, რომ საკვლევ უბანს სოლოლაკს, საკმაოდ დიდი ფართობი უჭირავს, რომლის დეტალურად ათვისება ზემოთ ჩამოთვლილი მეთოდოლოგიით ძალზე დიდ დროს (ან მკვლევართა ჯგუფის ჩართულობას) მოითხოვს, რაც დოქტორანტს შეზღუდული აქვს. ამდენად, ჩვენ თანმიმდევრულად განვახორციელებთ ქუჩების კლასიფიცირება დატვირთვის, ფუნქციის, გაბარიტების, განხორციელებული ინტერვენციის მასშტაბის მიხედვით და პირველ რიგში გავაანალიზებთ ზემოაღნიშნული მეთოდოლოგიის საფუძველზე ის ქუჩები, სადაც ინტერვენციის მასშტაბი თვალშისაცემია.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე- ჩვენი კვლევის საგანი, თბილისის ისტორიული უბანი სოლოლაკი, დღემდე მეცნიერულად სათანადოდ არ არის შესწავლილი. თანამედროვე პერიოდში არ შესრულებულა სოლოლაკის უბნის განაშენიანების არქიტექტურულ-მხატვრული თავისებურებების (ბოლო დროს განხორციელებული ცვლილებების), აქ არსებული პრობლემების (არქიტექტურასთან მიმართებაში), თანამედროვე ქალაქის ცხოვრებაში ინტეგრაციის პერსპექტივების ერთიანი ანალიზი. სწორედ კვლევის ამგვარი კომპლექსური ხასიათი განსაზღვრავს ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს.

ნაშრომის პრაქტიკულ მნიშვნელობას განსაზღვრავს კვლევის მიზანი. შესაბამისად, ანალიზის შედეგად მიღებული შედეგების საფუძველზე გაკეთებული დასკვნები და რეკომენდაციები შესაძლებელია საბაზისო გახდეს სოლოლაკში მომავალში განსახორციელებელი სარეაბილიტაციო სამუშაოებისთვის, ახალი მშენებლობის თუ მისი ადაპტაციისთვის. ეს გარკვეულწილად წაადგება იმგვარი ჩარევისაგან თავის დაცვას, რაც მივიღებთ თბილისის ზოგიერთ ისტორიულ უბანში.

დისერტაციის სტრუქტურა: ნაშრომი სტრუქტურულად შედგება რეზიუმეს, შესავლის, სამი თავის და ქვეთავების, დასკვნების, შემაჯამებელი დასკვნების, გამოყენებული ლიტერატურის, ილუსტრაციების და ცხრილებისგან.

დისერტაციის პირველი თავი შედგება ოთხი ქვეთავისგან: თბილისის არქიტექტურული თავისებურებები სოლოლაკის განაშენიანების პერიოდისთვის; სოლოლაკის ჩამოყალიბების ეტაპები; სოლოლაკის ქუჩათა კლასიფიკაცია და განაშენიანების სტილისტური დახასიათება; ქუჩების განაშენიანების მასშტაბის ანალიზი.

ისტორიულ რუკებზე, საარქივო მასალებზე და თბილისის მკვლევართა ნაშრომებზე დაყრდნობით, ნაშრომში თანმიმდევრობითაა განხილული სოლოლაკის ურბანული ჩამოყალიბების და განაშენიანების ეტაპები. ეპოქა, როცა ევროპული არქიტექტურული ფსევდოსტილების დამკვიდრებამ და შერწყმამ ადგილობრივ ტრადიციებთან შექმნა თვითმყოფადი არქიტექტურულ-სივრცული გარემო, თბილისისთვის დამახასიათებელი იერსახე, რაც დღემდე შენარჩუნებულია და ამ უბნის ხიბლს განაპირობებს. წარმოდგენილია ქუჩათა პარამეტრები, გაკეთებულია ქუჩათა კლასიფიცირება, გაანალიზებულია ქუჩათა სტილისტური და გეგმარებითი თავისებურებანი.

დისერტაციის მეორე თავი შედგება სამი ქვეთავისგან: თანამედროვე ცვლილებები ისტორიულ განაშენიანებაში; ინტერვენცია სოლოლაკში; ადგილობრივი ანალოგები; სხვა პარადიგმები (ინტერვენცია საზღვარგარეთ).

ამ თავში განხილულია სოლოლაკის ტერიტორიაზე მიმდინარე საუკუნეში განხორციელებული სხვადასხვა მასშტაბის ინტერვენციის მაგალითები და მათი დადებითი თუ უარყოფითი გავლენა უბნის ისტორიულად ჩამოყალიბებულ იერსახეზე; გაანალიზებულია

თანამედროვე იერსახის შენობების და მონუმენტურ ნაგებობათა კომპლექსების „ფსევდოისტორიული“ სტილების პოსტმოდერნისტული განაშენიანების შესაბამისობა გარემოსთან, მათი გავლენა ისტორიული უბნის სივრცით-მოცულობით და არქიტექტურულ-მხატვრულ ღირებულებებზე.

ჩატარებულია პროპორციული ანალიზი იმ შედეგის გამოსავლენად, რამდენად შეცვალა თანამედროვე შენობებმა ამ უბანში არსებულ ქუჩებზე განწყობა. განხილულია პარადიგმები როგორც თბილისში, სოლოლაკის თანადროული ისტორიული განაშენიანების, ასევე საზღვარგარეთის მაგალითებზე.

დისერტაციის მესამე თავი შედგება სამი ქვეთავისგან: სოლოლაკში ლანშაფტის არქიტექტურის მნიშვნელობა. სოლოლაკში მცირე სარეკრეაციო სივრცეების და გამწვანების პრობლემის ანალიზი; საზღვარგარეთის გამოცდილება, პრობლემების გადაწყვეტის გზები საზღვარგარეთ და შედარება თბილისთან; სოლოლაკის პრობლემების რანგირება მოსახლეობის გამოკითხვის საფუძველზე.

ამ თავში განხილული და გაანალიზებულია სოლოლაკში გამწვანებული სარეკრეაციო სივრცეების, საზოგადოებისთვის განკუთვნილი საკომუნიკაციო ადგილების და მრავალფუნქციური დატვირთვის მქონე გამწვანებული სკვერების არსებობის საკითხი; პრობლემების გადაწყვეტის გზები საზღვარგარეთ და შედარება თბილისთან; შედეგების გამოსავლენად გამოვიყენეთ ურბანული კვლევის მეთოდოლოგია გარკვეული დოზით.

ასევე, ჩავატარეთ სოლოლაკში არსებული პრობლემების რანგირება მოსახლეობის გამოკითხვის საფუძველზე, საიდანაც გამოიკვეთა პრობლემები კატეგორიების მიხედვით.

საბოლოო დასკვნები ეყრდნობა უბანში დღესდღეობით არსებული მდგომარეობის და ჩვენს მიერ ნაწარმოები კვლევის შედეგების გაანალიზებას.

I თავი

1.1. თბილისის არქიტექტურული თავისებურებები სოლოლაკის განაშენიანების პერიოდისთვის (რეტროსპექტრული დახასიათება)

სოლოლაკის რეტროსპექტრული დახასიათებისას ვეყრდნობით მოგზაურთა და ისტორიკოსთა მიერ აღწერილ მონაცემებს, გასული საუკუნეების გეგმებს და თბილისის მკვლევართა ნაშრომებს.

ნაშრომში განვიხილეთ პერიოდი, როცა რუსეთის იმპერიაში შესვლის შემდეგ ახალი მმართველები მშენებლობაში ევროპულ სტილს ამკვიდრებდნენ, მოხდა დედაქალაქის ცენტრის გადანაცვლება და დაიწყო ახალი უბნების მშენებლობის პროცესი. მიმდინარეობდა ქალაქის დაგეგმარების და არქიტექტურის შინაარსობრივი ცვლა.

ახალი ოფიციალური მშენებლობის სფეროდან თანდათან განიდევენა ქართული ეროვნული არქიტექტურის ტრადიციები. საცხოვრებელი სახლის არქიტექტურამ კი შეინარჩუნა ძველი ტრადიციები და ახალ ფორმებთან შერწყმული ინდივიდუალური ხასიათი შეიძინა. მოდური ხდება ევროპიდან რუსეთის გზით შემოსული სხვადასხვა არქიტექტურული ფსევდოსტილი: კლასიცისტური, რენესანსულ-ბაროკული, გოთიკური, მავრიტანული და იმ დროისთვის ახლად დანერგილი მოდერნი (**Art Nouveau**).

1.2. სოლოლაკის ჩამოყალიბების ეტაპები

ამ ქვეთავში აღწერილია სოლოლაკის უბნის ტერიტორიის ადგილმდებარეობა. განვიხილეთ სოლოლაკის ჩამოყალიბების ეტაპები და განაშენიანების საწყისი პერიოდი; ამისთვის ვეყრდნობით სხვადასხვა წლების გეგმებს, მათ შორის გამოვიყენეთ 1828 წლის დაგეგმარების პირველი გეგმა (პროექტი); 1844 წლის რეალობის ამსახველი, უფრო სრულყოფილი გეგმა; 1867 წლის გეგმა, სადაც სოლოლაკის ურბანული

ხასიათი სრულად გამოიკვეთა და ასევე ვიხელმძღვანელებთ შემდეგი წლების გეგმებით, სადაც არსებული მდგომარეობა ძირითადად შენარჩუნებულია, სახეცვლილებას კი მხოლოდ განაშენიანება განიცდის.

ამ პერიოდიდან მსხვილი ბურჟუაზიის „ციტადელად“ ქცეულ უბანში, თავს იყრის XIX საუკუნის თბილისისთვის დამახასიათებელი ევროპული ფსევდოსტილების ერთობლიობა და ასევე ქართული არქიტექტურული ელემენტების, თბილისური ხის დაკიდული აივნების და ზემოხსენებული სტილების ფასადების სინთეზი.

1.3. სოლოლაკის ქუჩათა კლასიფიკაცია და სტილისტური დახასიათება

ამ ქვეთავში საარქივო და მკვლევართა ნაშრომებზე დაყრდნობით (მათ შორის ვ. ბერიძე, მ. მანია, თ. კვიციანი და ა.შ.) განვიხილეთ სოლოლაკის ქუჩების განაშენიანების თავისებურებები XIX საუკუნიდან დღევანდლამდე.

შენობების უმრავლესობა სოლოლაკის ქუჩებზე იგებოდა შეძლებული ფენის მაცხოვრებელთა ნებასურვილით და ისეთი ცნობილი და გამოცდილი არქიტექტორების პროექტების მიხედვით, როგორებიც იყვნენ ა. ზალცმანი, ო. სიმონსონი, ა. ტატიშჩევი, ა. ოზეროვი და სხვა. მათ განსაზღვრეს ახლებური განაშენიანების მასშტაბი და სტილისტიკური სახე. არქიტექტორთა პროექტებს იმ დროის ცნობილი მაგნატები აფინანსებდნენ, მათ შორის იყვნენ: სარაჯიშვილი, ზუბალაშვილი, თამამშევი, მანთაშევი, ბებუთოვი და სხვანი.

მიჯრით მდგარი შენობების მდიდრული იერის მქონე ევროპული ფასადები, ზოგან ქართულ ყაიდაზე გამართული ხის ჭვირული, თუ უფრო გვიანი პერიოდის ლითონის ორნამენტული აივნებით, ქუჩათა მრავალფეროვნებას განაპირობებენ. თბილისური საცხოვრებელი სახლების აუცილებელი კომპონენტია სახლების უკანა მხარეს საერთო ეზო და

დამახასიათებელი გრძივი პერიმეტრული საკომუნიკაციო ხის აივნები ან შუშაბანდები. მდიდარი ბურჟუაზიის და სახელმწიფო მოხელეების მდიდრულ სახლებს, კეთილმოწყობილ ბინებთან ერთად კედლების და იატაკის სალონური მხატვრობით გაფორმებაც ინდივიდუალურობას ანიჭებდა. სახლის ფემინებლური სადარბაზოები მეპატრონეთა ერთგვარ სავიზიტო ბარათს წარმოადგენდა. სწორედ ამგვარი შერწყმა ევროპული და ეროვნული არქიტექტურის ნიშნებისა იყო და დღესაც არის ამ უბნის ხიბლის ერთ-ერთი განმაპირობებელი ფაქტორი. სოლოლაკში მრავლადაა მხატვრული თვალსაზრისით ღირებული შენობები, შესაბამისად განაშენიანების დიდი ნაწილი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსს ატარებს.

სოლოლაკის განაშენიანებაში შექმნილ, მრავალფეროვან ეკლექტიკურ სურათში ადამიანური მასშტაბი დაარსებიდან გარკვეულ ჰომოგენურობას ანიჭებდა უბნის ცალკეული ქუჩის განაშენიანებას. თუმცა, ამავე დროს ყოველი სახლი ინდივიდუალურია სხვადასხვა მახასიათებლით, რაც ყველაზე მეტად დამოკიდებული იყო მფლობელთა სოციალურ სტატუსზე.

სოლოლაკის ქუჩების გაბარიტები მცირედ განსხვავებულია. თითოეული ქუჩის გაბარიტისა და განაშენიანების მასშტაბის შესაბამისობა ჰარმონიულია. ისინი კომუნიკაციის თვალსაზრისით ორგვარი მნიშვნელობისაა: უბნის ქალაქის სხვა ნაწილებთან დამაკავშირებელი და უბნის შიდა კავშირისა.

განვახორციელეთ თითოეული ქუჩის აღწერა-დახასიათება ურბანული, ისტორიული და არქიტექტურულ-მხატვრული თვალსაზრისით. ვეყრდნობით ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის საყრდენ გეგმას. ძირითადად გავამახვილეთ ყურადღება იმ ქუჩებზე და შენობებზე, რომლებმაც ამა თუ იმ სახით სახეცვლილება განიცადეს.

ჩვენს მიერ შესწავლილი მეცნიერული კვლევებიდან და ნაშრომებიდან გამოვყოფთ რამდენიმეს:

ბერიძე ვ. „თბილისის ხუროთმოძღვრება 1801–1917“; წიგნში განხილულია XIX საუკუნის დასაწყისიდან XX საუკუნის პირველ ათეულ წლებამდე თბილისის, როგორც ფეოდალური ქალაქის ზრდა-განვითარების ტენდენციები, მისი ევოლუციის პროცესი.

Квирквелия Т. „Тбилиси в составе Российской империи“ – წიგნში განხილულია თბილისის ქალაქთმშენებლობის და არქიტექტურის მიმართულებით განვითარების პერიოდი მისი დაარსებიდან XX საუკუნის ბოლო წლებამდე. წარმოდგენილია მნიშვნელოვანი ისტორიული და თეორიული საპროექტო მასალები, თბილისის ზად-პარკების საინტერესო გრაფიკული და ფოტო ილუსტრაციები, ჩამოყალიბებულია მათი ანალიზი.

Mania M. „Architectural Walks of old Tbilisi“; Fund for the preservation of Cultural Heritage of Georgia“. განხილულია ისტორიული უბნების, მათ შორის სოლოლაკის ტერიტორიაზე არსებული გამორჩეული არქიტექტურულ-მხატვრული ღირებულების მქონე შენობები.

1.4. ქუჩების განაშენიანების მასშტაბის ანალიზი

სოლოლაკის განაშენიანების ვიზუალურ დახასიათებას თან ვურთავთ ქუჩათა განაშენიანების მასშტაბის ანალიზს, როგორც ქუჩებზე განწყობის შექმნის ერთ – ერთი განმაპირობებელ ფაქტორს.

მოვახდინეთ მასშტაბის შეფასება თითოეული ქუჩისთვის, განაშენიანების სიმაღლისა და ქუჩის ურთიერთსაპირისპირო მხარეს არსებულ შენობათა შორის მანძილის შეფარდების ანალიზის საფუძველზე. აქ წარმოვადგენთ ერთ მათგანს.

სოლოლაკის ქუჩებს ზოგადად სიმყუდროვის, ჰუმანური გარემოს, ადამიანური მასშტაბის დეფიციტი არ გააჩნია. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ უმეტესი ქუჩების მოცულობითი სტრუქტურის

სიმაღლისა და შენობებს შორის მანძილის შეფარდება დაბალანსებული სივრცით-მოცულობითი გადაწყვეტაა, თუმცა ზოგ შემთხვევაში შეინიშნება ცვლილებები.

ივანე მაჩაბელის ქუჩის განაშენიანების მასშტაბის ანალიზი					
	შენობა №	შენობის სიმაღლე მ.	შენობებს შორის მანძილი მ.	შენობის სიმაღლ. და შენობებს შორის მანძილის შეფარდება	პროპორციული თანაფარდობა
ისტორიული განაშენ. მაქს. სიმაღლე	№4	15.50 მ. პარაპ.	12 მ.	1.29	15.50 / 12 = 1 / 0.77
ისტორიული განაშენიანების	№ 12	14.46 მ.	12.70 მ.	1.13	14.46/12.70 = 1 / 0.87
საშუალო	№17/27	12.90 მ.	13 მ.	0.99	12.90 / 13 = 1/1
სიმაღლე	№6	10.44მ	12მ.	0.87	10.44 / 12 = 1/ 1.14
	№8/13	10.10 მ.	12.50 მ.	0.80	10.10 / 12.50 = 1/1.23
თანამედროვე იერსახის შენობა ქუჩაზე არ არის					

I თავის დასკვნა:

- სოლოლაკის განაშენიანებამ ჩვენამდე თითქმის უცვლელი სახით მოაღწია.
- მიმდინარე საუკუნეში უბანმა ნაწილობრივ ცვლილება განიცადა ფუნქციური თვალსაზრისით. უბნის საცხოვრებელი ფუნქციის ადაპტაციის ხარჯზე იმატა საზოგადოებრივმა ნაგებობებმა. შეცვლილია მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობა.
- განხორციელდა ქუჩების მოცულობითი სტრუქტურის არქიტექტურულ-მხატვრული სახის ნაწილობრივი ცვლილება. ურბანიზაციის პროცესმა, ტრანსპორტის ცვლილებამ და ინტენსივობის განუწყვეტელმა ზრდამ

გავლენა იქონია უბნის ქუჩათა პირველქმნადი ჰუმანური გარემოს რღვევაზე.

- შევხვდით როგორც უკვე ამორტიზებულ, ასევე დამაკმაყოფილებელ მდგომარეობაში მყოფ შენობებს. ზოგიერთ შენობას ჩაუტარდა გამაგრებითი და სარესტავრაციო სამუშაოები.
- ისტორიულად ჩამოყალიბებული ქუჩათა ხასიათი სოლოლაკში დღესაც შენარჩუნებულია.
- მიუხედავად იმისა, რომ ამ ტერიტორიაზე არსებულ ზოგიერთ შენობას შეცვლილი აქვს თავდაპირველი იერსახე, თავისი საერთო ხასიათით და არქიტექტურულ-მხატვრული თვალსაზრისით უბანი კვლავ ინარჩუნებს თავის ძირითად მხატვრულ ღირებულებას.
- სოლოლაკის ქუჩათა განაშენიანების სიმაღლე არ არის ერთნაირი, თუმცა არც მკვეთრი კონტრასტებია შესამჩნევი.
- სოლოლაკის ქუჩების განაშენიანებაში ე.წ. “skyline“ არ ირღვევა. თანამედროვე შენობების ქუჩის პირზე გამოსული კედლების სიმაღლე ძირითადად უთანაბრდება ისტორიული განაშენიანების მაქსიმალურ სიმაღლეს.

II თავი

2.1. თანამედროვე ცვლილებები ისტორიულ განაშენიანებაში, ინტერვენცია სოლოლაკში

კვლევის შედეგად სოლოლაკის ისტორიულ განაშენიანებაში გამოიკვეთა ცვლილებები არქიტექტურულ-მხატვრული თვალსაზრისით. XIX-XX საუკუნეში სოლოლაკის უბანში არსებული ეკლექტიკური შენობები, განაშენიანების ძირითად ფონდს ქმნიდნენ ქალაქის საცხოვრებელ უბანში და არსებითი გავლენას ახდენდნენ უბნის საერთო სახის შექმნაზე.

მიმდინარე საუკუნეში მდგომარეობა ნაწილობრივ შეიცვალა. წარმოქმნილი მოთხოვნებიდან გამომდინარე, სოლოლაკი აქტუალური გახდა კომერციული თვალსაზრისითაც. მომრავლდა ზოგ შემთხვევაში არქიტექტურული თვალსაზრისით საინტერესო, მაგრამ გარემოსთან და ისტორიულ განაშენიანებასთან შეუთავსებელი ნაგებობები. აქტუალური გახდა ქალაქის ძველი უბნების თვითმყოფადობის, მათი ისტორიულად ჩამოყალიბებული სახის შენარჩუნების საკითხი.

ნაშრომში გავაანალიზეთ მასშტაბური ინტერვენციის, უხეში ინტერვენციის, შედარებით პასიური და სხვა ინტერვენციის შემთხვევები.

მასშტაბური ინტერვენციის შემთხვევებიდან განვიხილეთ შემთხვევები:

1) გალაკტიონ ტაბიძის ქ. შენობა №4, რომლის ქუჩაზე გამომავალი ფასადის დომინანტი ბლოკი ოთხი სართულის სიმაღლისაა, ტერასულად შეწყულია 7 სართულის მოცულობა. თავისუფლების მოედნიდან ქუჩის აღქმისას, ფასადზე გამოსული ბლოკის სიმაღლე მისი ტერასულობის გამო არ აღიქმება არსებულ განაშენიანებასთან კონტრასტულად. ის უთანაბრდება მის მოპირდაპირედ მდებარე შენობას (გ. ტაბიძის ქ. №3/5). ამ რაკურსიდან შენობის წინ წამოწევაც იმეორებს წინამდებარე შენობის ტეხვას. თუმცა ახალი მოცულობის აღქმა განსხვავებულია გ. ტაბიძის ქუჩიდან თავისუფლების მოედნის მხარეს. ამ შემთხვევაში თვალნათელია მისი პაექრობა ისტორიულ განაშენიანებასთან, განსაკუთრებით ქუჩის ამ მონაკვეთის მთავარ ნაგებობასთან (გალაკტიონის ქ. № 3/5). ის მონუმენტურობით აშკარად ჯაბნის ხსენებულ ისტორიულ შენობას. შენობის არქიტექტურული გადაწყვეტა საინტერესოა, მაგრამ საკამათოა მისი შესაბამისობა ისტორიულ გარემოსთან.

2) გ. ტაბიძის და მ. ლერმონტოვის ქუჩების კვეთაზე შენობა №13/10; თანამედროვე მოსაპირკეთებელი საშენი მასალის გამოყენებით და საფასადო სიბრტყეზე არქიტექტურული ელემენტების განსხვავებული ფერით გამოყოფით, განსაკუთრებით კი, მისი სარკმელების მოჩარჩოების თავდაპირველი მკვეთრი ნარინჯისფერი შეფერვით რითმის აქცენტირება,

კონტრასტულად აღიქმებოდა და ამოვარდნილი იყო ისტორიული განაშენიანების რიტმიდან და კოლორიდან. ბოლო წელს განხორციელებულმა ფერის ცვლილებამ (მოყავისფრო-ჟანგისფერი) შეარბილა ეს კონტრასტი.

3) ამაღლების და კოჯრის ქუჩების შესაყარზე არსებული მონუმენტური შენობები (ამაღლების ქ. №12 და კოჯრის ქ. №1), რომელთაც ტერიტორიის მოხაზულობის გამო ერთ კომპლექსად განვიხილავთ, კლასიკური სტილების ეკლექტიკურ ნაზავს წარმოადგენენ და ერთგვარად ეხმიანებიან მეზობელი შენობების მხატვრულ გადაწყვეტას. მათი „ფსევდოისტორიული“ სტილების პოსტმოდერნისტული განაშენიანება ისტორიულ განაშენიანებასთან შედარებით, გაცილებით მსხვილი მასშტაბისაა. კომპლექსში ისტორიული სტილები შედარებით თავშეკავებულადაა გამოყენებული. ამაღლების ქუჩის სივრცე იტანს შენობის ამ მასშტაბს.

4) გ. ლორთქიფანიძის ქ. №4, სოლოლაკის უბანში ეროვნული მნიშვნელობის და კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებით შექმნილ ქუჩაზე „აგრესიული“ შეჭრის მაგალითია. ჰაიდელბერგცემენტის საოფისე ნაგებობა დეკონსტრუქტივისტულ მიმდინარეობას ემხრობა და დისონანსი შეაქვს საუკუნით ადრე ჩამოყალიბებულ ურბანულ გარემოში. ის ამოვარდნილია ქუჩის გრძივი განაშენიანების რიტმიდან და ამ ისტორიული გარემოსთვის სრულიად არაადეკვატური დომინანტის როლითაა დატვირთული. ასეთი ფუნქციის ნაგებობის ამგვარი არქიტექტურული გადაწყვეტა საინტერესოა, თუმცა ვფიქრობთ, ამ კონკრეტულ გარემოში უფრო ფაქიზი მიდგომა იყო საჭირო არსებულ განაშენიანებასთან არა კონტრასტული დაპირისპირების გზით, არამედ მეტი ანგარიშგაწევით.

5) პასიური ინტერვენციის ერთ-ერთი მაგალითია პ. იაშვილის ქ. №14-№16 ა შენობა. იგი ფონურ ხასიათს უქმნის ისტორიულ განაშენიანებას.

უბანში ასევე ვხვდებით განსხვავებული ხასიათის ინტერვენციის შემთხვევებს და მცირე ინტერვენციის მაგალითებს.

2.2. ადგილობრივი ანალოგები

ინტერვენციის თვალსაზრისით სოლოლაკთან შედარებისთვის განვიხილეთ ინტერვენციის შემთხვევები მის თანადროულ ტერიტორიებზე.

1) ა. პუშკინის ქუჩის და თავისუფლების მოედნის მომცველი ტერიტორია, ჩასახვიდანვე ერთიან სივრცით სტრუქტურას წარმოადგენდა. დღევანდელ დღესაც აქ არსებული განაშენიანება საკმაოდ მრავალფეროვანია და თბილისის განვითარების სხვადასხვა ისტორიული ეტაპის არქიტექტურული სახეცვლილების ამსახველია. ა. პუშკინის ქუჩის და თავისუფლების მოედნის არეალის ერთიანობა სარეაბილიტაციო სამუშაოების შემდგომაც შენარჩუნებულია. განაშენიანების სტრუქტურა კი, რიგ ობიექტურ მიმიზეზთა გამო რეაბილიტაციის შედეგად გარკვეულწილად სახეშეცვლილია.

2) პ. მელიქიშვილის გამზირის №11–№17 განაშენიანების მონაკვეთზე განსხვავებული მდგომარეობაა, ამჟამად აგებულ თანამედროვე იერსახის შენობებში არ არის გათვალისწინებული ისტორიული განაშენიანების არქიტექტურული ღირებულება და ამის საფუძველზე მათი ჩართვა საერთო არქიტექტურულ ანსამბლში. პ. მელიქიშვილის გამზირის ჩვენს მიერ განხილულ ნაპირზე დარღვეულია არქიტექტურული თვალსაზრისით გააზრებული ანსამბლის ჩამოყალიბებული სახე.

2.3. პარადიგმები (ინტერვენცია საზღვარგარეთ)

ძველი და ახალი არქიტექტურის სინთეზის წარმოსაჩენად, საზღვარგარეთის პრაქტიკიდან განვიხილეთ ისტორიულ გარემოში განსხვავებული ხარისხის ინტერვენციის მაგალითები და შევადარეთ სოლოლაკს. მათ შორის:

1) ლისაბონის ისტორიული უბნის შიადოს რეკონსტრუქცია, სადაც კომპლექსის ქუჩაზე გამოსული ფასადი თავისი მასშტაბით და ფასადზე

წარმოდგენილი არქიტექტურული ელემენტებით აგრესიულად არ იჭრება საერთო განაშენიანებაში. ქუჩის საერთო ხასიათი დაცულია. ქუჩაზე გამომავლი ფასადის ხასიათი უახლოვდება ისტორიულ განაშენიანებას.

2) ლისაბონის ელიტარული საცხოვრებელი და საოფისე ნაგებობა ე.წ. „casa heron castilho“. საინტერესო და ორიგინალურია იმგვარი გადაწყვეტა, როცა შესაძლოა ძველი არქიტექტურული ნიმუშიც შენარჩუნდეს და თანამედროვე ტენდენციის გათვალისწინება მოხდეს.

3) ძველი და ახალი არქიტექტურის თანაარსებობის მაგალითი სევილიაში („Metropol Parasol-ი“ ესპანეთი), იურგენ მეიერის არქიტექტურული პროექტი, რომელიც ინტერვენციის ურბანული მასშტაბის მაგალითია.

- უცხოეთში არსებული ინტერვენციის შემთხვევების გაანალიზებისას გამოჩნდა, რომ აგრესიული შეჭრის თავიდან ასაცილებლად ანგარიში ეწევა ისტორიულ არეალში არსებული არქიტექტურის საერთო პარამეტრების დაცვას.

ჩვენს მიერ ამ საკითხისთვის მოძიებული კვლევებიდან გამოვყოფთ სამეცნიერო ნაშრომებს:

1) **Kenneth Frampton Modern Architecture**, Critical History, fourth edition, Thames and Hudson, 2014; სადაც კრიტიკოსი განიხილავს კრიტიკული რეგიონალიზმის დამახასიათებელ თავისებურებებს.

2) **ძიმიგური მ.** „თბილისისა და ლისაბონის ორი ისტორიული უბნის შედარებითი ანალიზი და პრობლემატიკა“; აღწერილია ორი ქალაქის - თბილისის და პორტუგალიის დედაქალაქის - ლისაბონის, მსგავსი ტენდენციების მქონე ისტორიული უბნების შედარება რეტროსპექტული ანალიზის საფუძველზე.

II თავის დასკვნა

- კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე, სოლოლაკში ბოლო წლებში განხორციელებული სხვადასხვა სახის ინტერვენციის მიუხედავად, ქუჩის და შენობათა გაბარიტების შესაბამისობა ძირითად დაცულია.
- ცვლილება განიცადა განაშენიანების არქიტექტურულ-მხატვრულმა სახემ. მასშტაბის შესაბამისობასთან ერთად საჭიროა ინტერვენციის ხარისხის განმსაზღვრელი სხვადასხვა კომპონენტების დაცვა, რათა მიღწეულ იქნას თანამედროვე იერსახის შენობების არსებულ განაშენიანებასთან შესაბამისობა.
- ისტორიულ განაშენიანებაში ულტრათანამედროვე ნაგებობის ჩართვისას აუცილებელია შეზღუდვები, რათა თანამედროვე შენობათა იმპლანტაციამ არ შექმნას აგრესიულად გაბატონების საშიშროება არსებულ ისტორიულ და მხატვრულად ღირებულ გარემოში.

III თავი

3.1. სოლოლაკში მცირე სარეკრეაციო სივრცეების და გამწვანების პრობლემის ანალიზი

სოლოლაკის ისტორიულ უბანში ინტერვენციის საკითხებთან ერთად პრობლემურია სარეკრეაციო სივრცეების, მოსახლეობისთვის საკომუნიკაციო ადგილების და მრავალფუნქციური დატვირთვის მქონე მცირე სკვერების არსებობის საკითხი. უბანში არსებული მცირე ზომის რამდენიმე სკვერი მოსახლეობის მოთხოვნებს ვერ აკმაყოფილებს.

გამწვანების საკითხი იმდენადაა ჩვენთვის მნიშვნელოვანი, რამდენადაც ლანდშაფტის არქიტექტურა უბნის ესთეტიკის, მისი ჰუმანიზაციის და არქიტექტურულ-მხატვრული ღირებულების ერთ-ერთი განმაპირობებელი ფაქტორია. სამეფო ბაღების ადგილას გაშენებულ უბანში ლოგიკურად ეს აღნიშნული პრობლემა არ უნდა არსებულებო, თუმცა მცირე სარეკრეაციო სივრცეების დეფიციტი ნამდვილად შესამჩნევია.

კვლევისას გარკვეული დოზით ვისარგებლეთ ქალაქგეგმარებითი მეთოდოლოგიით და რიცხობრივი მაჩვენებლებით, ანუ უფრო ზუსტი კვლევით და არა მხოლოდ ვიზუალურ-ესთეტიკური მსჯელობით ჩამოვაყალიბეთ დასკვნები.

გამწვანება და საკომუნიკაციო ზონის არარსებობა დღეს თბილისის ყველა უბნის პრობლემაა და მათ შორის პრობლემაა სოლოლაკშიც.

ისტორიულ შენობებზე უსახურ მიწებებს გადარჩენილი გამწვანებული ფრაგმენტები, ვერ უზრუნველყოფს გამწვანების და ესთეტიზაციის ფაქტორს. სასურველია, უბნის მასშტაბის ერთიანი სარეკრეაციო სივრცის შექმნა უბნის ჰუმანიზაციისა და ამავდროულად სივრცის კომპოზიციური მრავალფეროვნებისთვის. ამას მნიშვნელოვნად განაპირობებს სივრცული ჩანართები ლანდშაფტური არქიტექტურის სახით.

კვლევის მიხედვით დადგინდა, რომ სოლოლაკში გამწვანების თვალსაზრისით დღესდღეობით არასახარბიელო მდგომარეობაა. მიუხედავად სოლოლაკის მწვანე ნარგავებიანი ფერდობის ძირას მდებარეობისა და მთაწმინდის კალთით შემოფარგვლისა, მიგვაჩნია რომ ეს საკმარისი არ არის მთელი უბნის ეკოლოგიური სიჯანსაღისთვის, ტრანსპორტით აქტიურად დატვირთული ქუჩების პირობებში.

ცნობილია, რომ სხვადასხვა ქალაქებში სიმწვანის კოეფიციენტი განსხვავებულია. გამწვანების მაჩვენებელს სხვადასხვა ორგანიზაციები ზომავენ და მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებში იგი სხვადასხვაა. გამწვანების თვალსაზრისით არსებული მდგომარეობის შეფასებისთვის მივმართეთ

ოფიციალურ მონაცემებს. ევროპული სტანდარტით გამწვანება 1 სულ მოსახლეზე 12–14 მ²–ია, მინიმუმ 9 მ².

ჩვენი მოსაზრების განსამტკიცებლად და დღესდღეობით სოლოლაკში გამწვანების მაჩვენებლის დასადგენად, უბანი დავყავით კვარტლებად. ჩავატარეთ არქიტექტურული კვლევა და სისტემურ–სტრუქტურული ანალიზი. სადისერტაციო ნაშრომში წარმოდგენილი გვაქვს თითოეულ კვარტალში არსებული მდგომარეობა ცხრილის სახით.

გამწვანების დეფიციტის რიცხოვნობად დამტკიცებისთვის, სოლოლაკის კვარტლებში გამოვთვალეთ ერთ სულ მოსახლეზე გამწვანების მაჩვენებელი.

გამწვანების დაბალი მაჩვენებელი ფიქსირდება კვარტალში, რომელიც ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში მოიცავს ტერიტორიას აღნიშნულ ქუჩებს შორის (ცხრილი 1) :

გ. ლეონიძის, ი. მაჩაბლის, მ. ლერმონტოვის და გ. ტაბიძის ქუჩებით შემოფარგლული ტერიტორია.				
კვარტალის სრული ფართობი	განაშენ. ფართი	განაშენიანების ინტენსივობის კოეფიციენტის (კ2) საანგარიშო ფართი	გამწვან. ფართი მ ²	ადგილობრივი მცხოვრები მოსახლეობა 258 ადამიანი; (431 ადამიანი შემოსული მომსახურე პერსონალის ჩათვლით)
16232 . 34 მ ²	10783. 5 მ ²	22914. 06 მ ²	50 მ ²	
გამწვანებული ტერიტორიის ოდენობა 1 სულ მოსახლეზე 0.19; (0.11) მ ² .				

ცხრილი 2

გ. ლორთქიფანიძის, ი. მაჩაბლის, ლ. ასათიანის და გ. ქიქოძის ქუჩებით შემოფარგლული ტერიტორია.				
კვარტალის სრული ფართობი	განაშენ. ფართი	განაშენიანების ინტენსივობის კოეფიციენტის (კ2) საანგარიშო ფართი	გამწვან. ფართი მ ²	ადგილობრივი მცხოვრ. მოსახლეობა 211 ადამიანი; (352 ადამიანი შემოსული მომსახურე პერსონალის ჩათვლით)
15585. 5 მ ²	9852 . 2 მ ²	25715 . 4 მ ²	790 მ ²	
გამწვანებული ტერიტორიის ოდენობა 1 სულ მოსახლეზე 3.7; (2.27)მ ² .				

გამწვანების მაჩვენებლის მიხედვით, შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა კვარტალში (ცხრილი 2), რომელიც მოიცავს ტერიტორიას ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში აღნიშნულ ქუჩებს შორის.

3.2 . პრობლემების გადაწყვეტის გზები საზღვარგარეთ და შედარება თბილისთან

მსოფლიო და ზოგადად დიდი ქალაქები დღეს საყოველთაოდ მნიშვნელოვანი პრობლემის წინაშე დგანან, რაც გამოიხატება გამწვანებული ფართობის და ხალხის ურთიერთობებისთვის განკუთვნილი ტერიტორიის ნაკლებობაში.

ამ თავში განვიხილეთ ამ თვალსაზრისით საზღვარგარეთ არსებული შემთხვევები და პრობლემების მოგვარების გზები. მრავალ ქვეყანაში პარკების მრავალფეროვნებას და ინდივიდუალობას მათი ადგილმდებარეობა და მასშტაბები განაპირობებს. მაგ. ლონდონის ცნობილი ჰაიდ პარკი; „Freshkills“ (ფრეშქილს) პარკი ყოფილი ნაგავსაყრელის ტერიტორიაზე; პარკი „მილენიუმი“ სარკინიგზო დეპოების და ავტოსადგომის ადგილას და ა.შ.

განსაკუთრებით დიდი ყურადღება ეთმობა მცირე მოცულობის მრავალფუნქციურ სკვერებს, მირადორებს, ჯიბის პარკებს, სახურავზე მოწყობილ პარკებს. მაგ. ლისაბონის მირადორები, გრასაზე არსებული სკვერი, „რუფტოფ პარკი“, ჯიბის პარკები და ა.შ.

თბილისშიც რა თქმა უნდა გვაქვს ქალაქის მასშტაბის შესაბამისი პარკები (ვაკის პარკი, მუშთაიდის, რიყის, ბოტანიკური, მთაწმინდის და სხვა მსგავსი მოცულობის პარკები), ასევე მცირე მოცულობის სარეკრეაციო ტერიტორიები და სკვერები, განსაკუთრებით ახალ უბნებში, მაგრამ ისინი მრავალფუნქციური დატვირთვით და დანიშნულებით ჩამოუვარდებიან უცხოეთის სარეკრეაციო სივრცეებს. მიუხედავად არსებული ბუნებრივი რესურსებისა ამ მიმართულებით, სხვადასხვა მიზეზთა გამო,

მრავალფუნქციური დანიშნულების გამწვანებული სკვერების მოწყობა პრობლემურ საკითხად რჩება სოლოლაკში.

ანალიზის შედეგად სოლოლაკისა და სხვა პარადიგმების შედარების საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ:

- ისტორიული უბნის ინდივიდუალურ ხიბლს მისი ლანდშაფტიც განაპირობებს. სოლოლაკში არ არის გამოყენებული ის შესაძლებლობა, რასაც თვითმყოფადი ლანდშაფტის არსებობა იძლევა.
- მწვანე ლანდშაფტის სწორად და გამიზნულად გამოყენება მნიშვნელოვანი ფაქტორია ეკოლოგიური გაჯანსაღების, უბნის არქიტექტურულ-მხატვრული ღირებულების და მაცხოვრებელთა კომუნიკაციისთვის.
- შესამუშავებელია სტანდარტები, რომელთა მიხედვით ისტორიულ უბნებში მიღწეულ იქნება დღევანდელზე უფრო მაღალი გამწვანების მაჩვენებელი.
- სასურველია უბანში გაჩნდეს გამწვანებული სარეკრეაციო ზონები, რაც გარემოს ჰუმანიზაციას შეუწყობს ხელს.

3.3. სოლოლაკის პრობლემების რანგირება მოსახლეობის გამოკითხვის საფუძველზე

სოლოლაკში დღეს ისტორიულად ჩამოყალიბებული არქიტექტურულ-მხატვრული ღირებულების შენარჩუნების და გამწვანებული სივრცის არსებობის საკითხთან ერთად, აქტუალურია და არანაკლებ პრობლემურია აქ მცოვრებ ადამიანთა საყოფაცხოვრებო გარემო პირობების გაუმჯობესებაზე ზრუნვა.

ჩავატარეთ მოსახლეობის გამოკითხვა არსებული პრობლემის რანგირებისთვის (პროცენტული მაჩვენებლის მიხედვით).

გამოკითხულია 250 მაცხოვრებელი		დამიანთა რაოდენობა	%
კომფორტული პირობების შემოთავაზების შემთხვევაში დატოვებით თუ არა უბანს?	ა) არა	193	77%
	ბ) კი	57	23%
ყველაზე დიდი პრობლემა რაც თქვენს უბანს გააჩნია?	ა) შნობების ამორტიზაცი	175	70%
	ბ) ტრანსპორტი	47	18.8%
	გ) სკვერების ნაკლებობა	28	11.2%
არის თუ არა მისაღები თანამედროვე არქიტექტურის ინტერვენცია თქვენს უბანში?	ა) არა	183	73%
	ბ) კი	67	27%
რა აზრის ხართ უბანში განხორციელებულ ახალმშენებლობებზე?	ა) კომფორტულია და ჰარმონიულად ინტეგრირირებულია ძველთან.	23	9.2%
	ბ) კომფორტულია, მაგრამ აზიანებს არსებულ ლანდშაფტს და უბნის იერსახეს.	215	86%
	გ) არ არის კომფორტული და აზიანებს უბნის იერსახეს.	12	4.8%

მიღებული შედეგებიდან გამოიკვეთა პრობლემათა რიგი შემდეგი თანმიმდევრობით:

- 1) უბანში განხორციელებული ახალმშენებლობები, თუმცა საცხოვრებლად კომფორტულია, მაგრამ აზიანებს არსებულ ლანდშაფტს და უბნის იერსახეს მოსახლეობის 86 %-ისთვის.
- 2) მოსახლეობის მხრიდან ისტორიულ უბანში თანამედროვე იერსახის შენობების არსებობის მიმართ არასახარბიელო დამოკიდებულებაა 73 % - ისთვის.
- 3) მოსახლეობისთვის მტკივნეული თემაა ისტორიული უბნის დატოვება, თუნდაც უკეთესი საცხოვრებელი პირობების შეთავაზების შემთხვევაში, აღნიშნავს მოსახლეობის 77 %.
- 4) აღნიშნული კითხვებიდან შენობათა ამორტიზაცია პრობლემას

უქმნის მოსახლეობის უმეტესობას, მათ 70 %.

- 5) თანამედროვე არქიტექტურის ინტერვენცია მისაღებია მცხოვრებთა 27 % - სთვის.
- 6) კომფორტული პირობების შემოთავაზების შემთხვევაში უბანს დატოვებდა 23 %.
- 7) ტრანსპორტის სიხშირე ყველაზე დიდი პრობლემაა მოსახლეობის 18.8 %-სთვის.
- 8) გამწვანების და სკვერების ნაკლებობა პრობლემაა მოსახლეობის 11.2 %-სთვის.
- 9) უბანში განხორციელებულ ახალმშენებლობები კომფორტულია მოსახლეობის 9.2 % - სთვის.
- 10) ახალმშენებლობები კომფორტულია და არ აზიანებს უბნის იერსახეს მოსახლეობის 4.8 % - სთვის.

შემაჯამებელი დასკვნები

კვლევის პროცესში გამოვლინდა დღესდღეობით სოლოლაკში არსებული პრობლემები, რაც მოითხოვს რაციონალურ არქიტექტურულ-ურბანულ გადაწყვეტილებებს.

1) სოლოლაკის ურბანული რეგულარული ხასიათი ჩასახვიდან, მე-19 ს-იდან დღემდე ფაქტობრივად უცვლელი სახითაა შენარჩუნებული, განაშენიანების ხასიათი ძირითადად განსაზღვრული იყო მე-20 ს-ის დასაწყისისთვის და იმ ნიშან-თვისებების მატარებელი იყო, რაც მისი ფორმირების პერიოდში XIX ს-ის შუა წლებიდან XX ს-ის პირველ ათწლეულში გავრცელდა თბილისში. მდიდარი სოციალური ფენისთვის შექმნილი საცხოვრებელი სახლების არქიტექტურულ-მხატვრული გადაწყვეით (რაც ემყარებოდა ევროპული სტილების შერწყმას ადგილობრივ ნიშან-თვისებებთან) მიღებული თითოეული ქუჩის ინდივიდუალური ხასიათი, ძირითადად დღესაც შენარჩუნებულია. ადრე

უპირატესად საცხოვრებელ უბანში მიმდინარე საუკუნეში გაიზარდა კომერციული, საოფისე დანიშნულების სათავსოთა წილი;

2) კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ ქუჩების განწყობის მნიშვნელოვანი განმაპირობებელი მაჩვენებელია ქუჩის განაშენიანების მასშტაბი (ქუჩის მოპირდაპირე შენობათა შორის მანძილისა და შენობათა სიმაღლის, ე. წ. “skyline”-ის მიხედვით თანაფარდობა);

3) სოლოლაკის ტერიტორიაზე ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ქუჩათა განაშენიანებაში, რომელთაც ინდივიდუალური არქიტექტურულ-მხატვრული ხასიათი აქვთ, გამოვლინდა ინტერვენციის სხვადასხვა ხარისხის მაგალითები. როგორც კვლევამ გვიჩვენა მასშტაბით (განაშენიანების ე. წ. “skyline”-ის გათვალისწინებით) არცერთი ახალი შენობა არ აჭარბებს ისტორიულად არსებულ დამოკიდებულებას (გარდა ლ. ასათიანის №36 ა). განსაკუთრებით უხეში დარღვევები შენობათა გაბარიტების მხრივ არ არის, თუმცა მხოლოდ მასშტაბის დაცვა არ არის განმსაზღვრელი ფაქტორი ინტერვენციის ხარისხისა, ზოგიერთ შემთხვევებში უხეშ დარღვევებზე ასევე სხვადასხვა კომპონენტები ახდენენ გავლენას (ფერი, პროპორციები, სტილი, რიტმი) ამდენად მიზანშეწონილია დადგინდეს გარკვეული შეზღუდვები არამარტო სიმაღლის მიმართ, არამედ ცალკეული ქუჩის სპეციფიკის გათვალისწინებით ზემოჩამოთვლილი მახასიათებლების მიმართაც;

4) მხოლოდ არქიტექტურული ელემენტებითა და მხატვრული დამუშავებით შენობათა სტილიზაცია არ უნდა განსაზღვრავდეს მათ შესაბამისობას ისტორიულ გარემოსთან. მიგვაჩნია, რომ ამგვარი მიმსგავსება არ არის მიზანშეწონილი, რადგან ასეთ დროს ზომიერების დაცვა რთულია და შესაძლებელია შენობამ იაფფასიანი სტილიზაციის სახე მიიღოს. სხვაა, როცა ძველი შენობის ადაპტაციასთან გვაქვს საქმე. თანამედროვე შენობის ისტორიულ სტილებთან მხოლოდ გარეგნული მიმსგავსება ხშირად ვულგარულ ხასიათს იძენს;

5) კვლევის შედეგად სოლოლაკის ტერიტორიაზე გამოვლინდა გამწვანებული, ასევე საკომუნიკაციო სივრცეების ნაკლებობა. სასურველია ავარიული საცხოვრებლებისაგან გამონთავისუფლებულ ფართობზე შეიქმნას სხვადასხვა მასშტაბის გამწვანებული სივრცეები ეკოლოგიის, მიკროკლიმატის გასაუმჯობესებლად თუ მხატვრულ - ესთეტიკური გაფორმების მიზნით. ეს შეიძლება იყოს სკვერები თუ შიდა კვარტალური სივრცეები, რომლებიც ადამიანთა კომუნიკაციის ადგილიც იქნება;

6) სასურველია გამოყენებული იქნას სოლოლაკის რელიეფის თავისებურება - სოლოლაკის და მთაწმინდის ფერდობზე მოეწყოს გადმოსახედი პლატფორმები, მცირე არქიტექტურული ფორმებით, კაფე-კიოსკებით, რაც ტურისტებისთვისაც მიმზიდველი იქნება;

7) ტრანსპორტით სოლოლაკის ქუჩების (განსაკუთრებით სოლოლაკის სხვა უბნებთან დამაკავშირებელი ქუჩების) საკმაოდ დატვირთვის ფონზე, სასურველია მეტი ყურადღება დაეთმოს უბნის ჰუმანიზაციას და ესთეტიზაციას. 5) და 6) პუნქტებში დასახელებული ღონისძიებების გარდა, ამას ხელს შეუწყობს შიდა კვარტალური ერთი ქუჩის მაინც ფეხითმოსიარულეთა ზონად ქცევა, ისევე, როგორც ეს გალაკტიონ ტაბიძის ქუჩაზე განხორციელდა;

8) მოსახლეობასთან ინტერვიუმ შესაძლებლობა მოგვცა პროცენტული მაჩვენებლების მიხედვით გამოგვეკვეთა პრობლემათა სიმძაფრის ხარისხი, გაკვეთებინა მათი რანგირება, გამოგვევლინა კვლევაში გამოკვეთილი საკითხებისადმი მათი დამოკიდებულება. მიგვაჩნია, რომ ასეთ ძირძველ უბნებში აუცილებელია საზოგადოებრივი აზრის გათვალისწინება, არა მარტო გამოკითხვის სახით, არამედ ცალკეული საკითხების საჯარო განხილვების საფუძველზე.

კვლევის შედეგების აპრობაცია:

სტატიების სახით გამოქვეყნებული მასალა სამეცნიერო ჟურნალებში:

- 1) ძიძიგური მ., მესხი მ.; “სოლოლაკის ინტერვენციის საკითხისთვის (საცხოვრებელი სახლები ამალღებისა და კოჯრის ქუჩების შეყრის ადგილას)“. სტუ. შრომები, 2017 წ. № 2 (504).
- 2) ძიძიგური მ., მესხი მ.; „ა. პუშკინის ქუჩის რეაბილიტაციის შედეგების ანალიზი“. სტუ. არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტი. სამეცნიერო ტექნიკური ჟურნალი „არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის თანამედროვე პრობლემები“. 2017. № 7.
- 3) მესხი მ., „ თბილისის ერთი საქალაქთმშენებლო პრობლემის შესახებ (სოლოლაკის მაგალითზე)“. სტუ. არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტი. სამეცნიერო ტექნიკური ჟურნალი „არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის თანამედროვე პრობლემები“. 2018წ. № 8, 9.

სამეცნიერო კონფერენცის მასალები:

- 1) სტუ. სტუდენტთა 85–ე ღია საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, „სხვადასხვა სახის ინტერვენცია თბილისის ისტორიულ უბნებში და პარადიგმები“. 04. 2017 წ.
- 2) სამეცნიერო კონფერენცია „არქიტექტურის და ქალაქთმშენებლობის თანამედროვე პრობლემები“. საკონფერენციო თემა: „თბილისის ერთი საქალაქთმშენებლო პრობლემის შესახებ (სოლოლაკის მაგალითზე)“. 05. 2017 წ. ეროვნული ბიბლიოთეკა.

კოლოქვიუმები და სემინარები:

კოლოქვიუმი 1. „სოლოლაკში ინტერვენციის საკითხისთვის (საცხოვრებელი სახლები ამაღლებისა და კოჯრის ქუჩების შეყრის ადგილას და გ. ლორთქიფანიძის ქ. №4)“.

კოლოქვიუმი 2. „სოლოლაკის ცალკული ქუჩების მოცულობითი სტრუქტურის არქიტექტურული ანალიზი“.

კოლოქვიუმი 3. „სოლოლაკში მცირე სარეკრეაციო სივრცეების პრობლემის შესახებ“.

სემინარი 1. „ა. პუშკინის ქუჩის რეაბილიტაციის შედეგების ანალიზი“.

სემინარი 2. „XIX – XX საუკუნეების ევროპული არქიტექტურის გავლენა ქართულ არქიტექტურაზე“.